

Л. М. Гончар, В. П. Каленський, кандидати сільськогосподарських наук

О. А. Чубенко

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

ВПЛИВ НАНОРОЗМІРНИХ БІОГЕННИХ МЕТАЛІВ НА ВМІСТ ФОТОСИНТЕТИЧНИХ ПІГМЕНТІВ У ЛИСТКАХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ (*Triticum aestivum* L.)

Наведені результати наукових досліджень з вивчення впливу нанорозмірних біогенних металів на фотосинтетичну діяльність рослин пшениці озимої. Виявлено збільшення в листках рослин вмісту хлорофілів α , b та їх суми, відносного вмісту хлорофілу α , а також каротиноїдів. Кількість цих пігментів залежить від сортових особливостей рослин і варіанта обробки.

Ключові слова: пшениця озима, нанорозмірні біогенні метали, фотосинтетичні пігменти, хлорофіл.

Високий урожай зерна є результатом фотосинтетичної діяльності рослин, коли з простих речовин утворюються багаті енергією складні і різноманітні за хімічним складом органічні сполуки. З фотосинтезом пов'язані найважливіші процеси життєдіяльності рослин і в першу чергу – мінеральне живлення. Як відомо, інтенсивність фотосинтезу та накопичення органічної речовини визначаються площею листової поверхні і тривалістю активної діяльності листків, що в свою чергу залежать від біометричних параметрів рослин і режиму їхнього живлення. Величина асиміляційного апарату рослин і тривалість його роботи – вирішальні фактори продуктивності фотосинтезу, а отже, величини врожаю [6].

Сучасний стан досліджень проблеми фотосинтезу дає підстави вважати, що фотосинтетична діяльність сільськогосподарських культур є основою їхньої продуктивності й значною мірою залежить від вмісту пігментів у рослинах. Особливе значення мають зелені пігменти, хлорофіл α і b – чутливі індикатори фізіологічного стану рослин [1, 4, 5]. Кількість і функціональна активність цих пігментів є показником потенційної здатності рослин формувати біологічний урожай [2].

Поряд із хлорофілом постійним компонентом фотосинтетичних систем є каротиноїди – поліфункціональні пігменти, які виконують роль допоміжних світлопоглинаючих пігментів у процесі фотосинтезу, захищають хлорофіл від руйнування під час окислювального стресу, зумовленого не-

сприятливими чинниками довкілля [1, 8]. Механізми дії цих пігментів залежать від умов вирощування культури. Зростання вмісту каротиноїдів у листках розглядають як один із проявів адаптивної реакції у рослин [2, 5].

На вміст фотосинтетичних пігментів та інтенсивність фотосинтезу в пшениці істотно впливають елементи мінерального живлення. Їхній дефіцит призводить до зниження кількості пігментів у хлоропластах листових пластинок рослин [7].

Матеріали і методи досліджень. Метою наших досліджень було визначення вмісту фотосинтетичних пігментів у листках пшениці озимої після застосування нанорозмірних біогенних металів різних композицій.

Дослідження виконувалися протягом 2010 – 2012 рр. у стаціонарному досліді (с. Пшеничне Васильківського району Київської області) та в аналітичній біохімічній НДЛ «Фізіологічних основ продуктивності рослин» ННЦ «Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Пшениця озима розміщувалась у полях 10-пільної сівозміни. Попередник – горох. Площа облікової ділянки – 24 м², повторність досліді чотириразова.

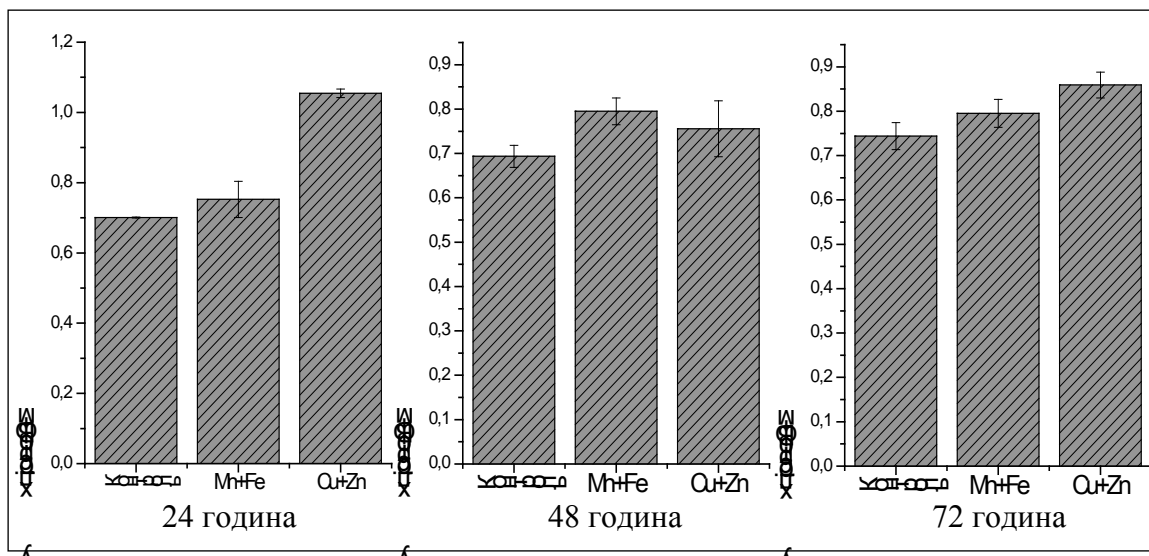
Об'єктом дослідження обрано сорт пшениці озимої – Бриліант. Вегетаційна обробка посівів проводилася відповідно: контроль – посіви оброблені водою; оброблені колоїдним розчином нанорозмірних частинок металів Cu + Zn та Mn + Fe. Фон мінерального живлення N₃₀P₁₂₀K₁₂₀ + N_{30(II)} + N_{30(IV)} + N_{30(VII)}.

Визначали у проростках пшениці (7-добові), які були попередньо оброблені бінарними композиціями наночасток металів Cu + Zn та Mn + Fe, індукували пероксидом водню (1*10⁻⁴ М) на 24, 48 і 72 години.

Результати досліджень. Однією з важливих фізіологічних реакцій рослин на дію стресових чинників є зміни в їхньому пігментному комплексі (вмісті пігментів та їх співвідношенні) [8].

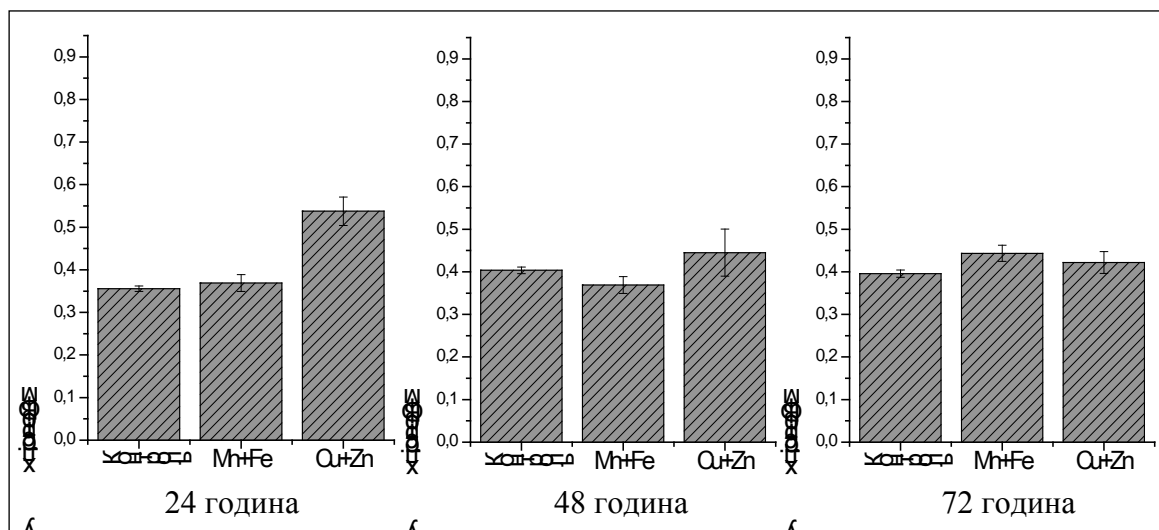
Згідно з результатами наших досліджень, застосування біологічно активних речовин для передпосівної обробки насіння викликає певні зміни у пігментному складі рослин озимої пшениці. В окремих варіантах дослідів збільшувався вміст хлорофілів а і b, а також сума цих пігментів, що засвідчує створення сприятливіших умов життєдіяльності рослин.

Нами було встановлено, що за дії композиції двох наночасток металів Cu і Zn та Mn і Fe відбувається накопичення фотосинтезуючих пігментів у тканинах проростків пшениці озимої. Обробка комплексом наночасток Cu + Zn сприяє збільшенню вмісту хлорофілу а у фотосинтезуючих тканинах на 24 години (50%) і на 72 години (15%) експозиції. На 48 години вміст хлорофілу а був на рівні контрольних варіантів. Вміст хлорофілу а у фотосинтезуючих тканинах за дії композиції Mn + Fe на 24, 48 і 72 години збільшився на 7, 14 і 6,8% відповідно (рис. 1).

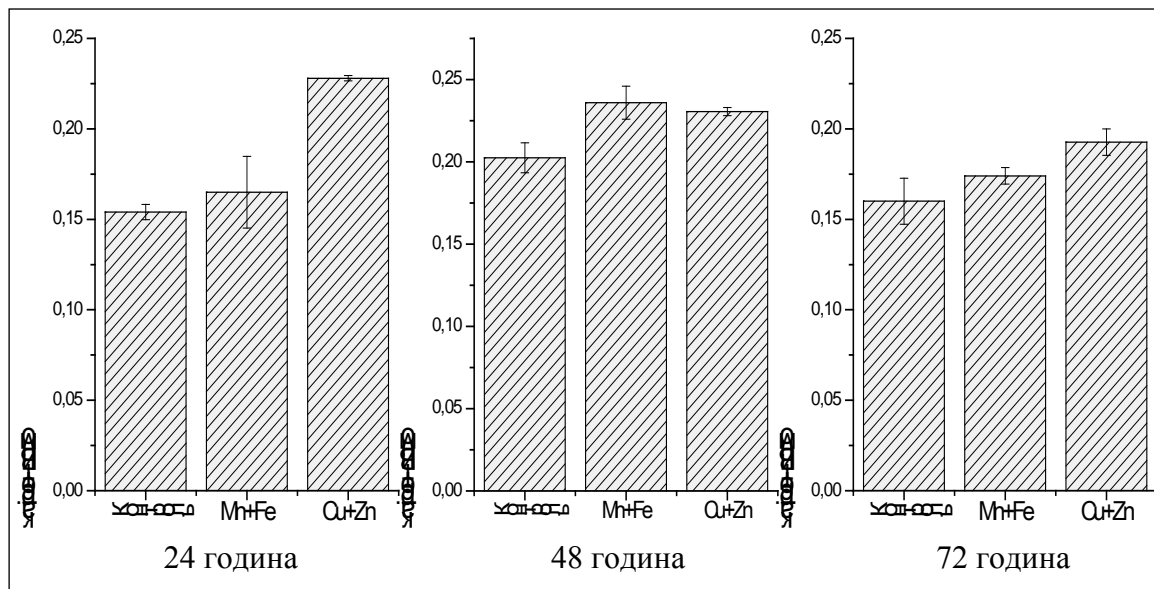

Рис. 1. Вміст хлорофілу *a* у фотосинтезуючих тканинах за обробки композицією наночастинок Cu + Zn та Mn + Fe

Вміст хлорофілу *b* у рослинах у варіанті з обробкою наночастинок Cu + Zn не відрізнявся від контролю на 48 і 72 години, тоді як на першу добу збільшувався на 50%. Обробка наночастиками Mn + Fe не стимулювала накопичення хлорофілу *b*. Його вміст у фотосинтезуючих тканинах на 24, 48 і 72 години був на рівні контрольних значень (рис. 2). Сума хлорофілів *a* і *b* у фотосинтезуючих тканинах проростків пшениці за обробки Cu + Zn склав 1,36 мг/г сухої речовини до 1,1 мг/г сухої речовини контролю.

Рис. 2. Вміст хлорофілу *b* у фотосинтезуючих тканинах за обробки композицією наночастинок Cu + Zn та Mn + Fe

Рис. 3. Вміст каротиноїдів у фотосинтезуючих тканинах за обробки композицією наночастинок Cu + Zn та Mn + Fe

Збільшення вмісту каротиноїдів у листках у присутності наночастинок Cu + Zn відбувалось на 24 (48%) і 48 години (14%) (рис. 3). За обробки рослин Mn + Fe вміст каротиноїдів не змінювався, окрім 48 години експозиції (збільшувався на 16%).

Нами встановлено оптимальне співвідношення загального вмісту хлорофілів до вмісту каротиноїдів (5,71 – 6,29) у проростках пшениці, оброблених наночастиками Cu + Zn. Такий вміст фотосинтетичних пігментів є типовим для здорових, добре функціонуючих зелених листків рослин.

Висновки. Отже, нами було встановлено, що за дії наночастинок металів відбувається накопичення фотосинтетичних пігментів у тканинах проростків. Збільшення вмісту хлорофілів на ранніх етапах розвитку рослини сприяє надалі накопиченню пластичних речовин. За дії наночастинок металів також збільшується вміст каротиноїдів, що є однією з ланок підвищення адаптаційного потенціалу.

Таким чином, за інтегральними показниками фізіологічного стану рослин, такими як ростові процеси та вміст фотосинтетичних пігментів, можна рекомендувати, як ефективний спосіб позакореневої обробки наночастиками металів.

Бібліографічний список

1. *Аристархов А. Н.* Действие микроудобрений на урожайность, сбор белка, качество продукции зерновых и зернобобовых культур / А. Н. Аристархов, В. П. Толстоусов, А. Ф. Харитонова и др. // *Агрехимия.* – 2010. – № 9. – С. 36 – 49.

2. Давидова О. Є. Фізіолого-біологічні та стрес протекторні функції селену в рослинах / О. Є. Давидова, В. А. Вещицький, П. П. Яворівський // Физиология и биохимия культ. растений. – 2009. – 41. № 2. – С. 109 – 123.

3. Каплуненко В. Г. Нанотехнологии в сельском хозяйстве / Каплуненко В. Г., Косинов Н. В., Бовсуновский А. Н., Черный С. А. // Зерно, № 4. (25). – 2008. – С. 47 – 54.

4. Кірізій Д. А. Роль фотосинтетичного апарату та характер перерозподілу азоту у формуванні якості зерна пшениці / Д. А. Кірізій, В. М. Починок, П. Л. Рижикова // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Екологія: наука, освіта, природоохоронна діяльність». – К.: Наук. світ, 2007. – С. 29.

5. Шадчина Т. М. Регуляція фотосинтезу і продуктивність рослин: фізіологічні та екологічні аспекти / Т. М. Шадчина, Б. І. Гуляєв, Д. А. Кірізій та ін. – К.: Фітосоціоцентр, 2006. – 384 с.

6. Asada K. Radical production and scavenging in the chloroplasts / K. Asada // Photosynthesis and the Environment. – Netherlands: Kluwer Acad. Publ., 1996. – P. 123 – 150.

7. Sozer N. Nanotechnology and its applications in the food sector / N. Sozer, J. L. Kokini // Trends Biotechnol, № 27. – 2009. – P. 82 – 89.

8. Wellburn A. R. The spectral determination of chlorophylls a and b as well as total carotenoids using various solvents with spectrophotometers of different resolution / A. R. Wellburn // J. Plant physiol. – 1994. – 144, N 3. – P. 307 – 315.

Гончар Л. Н., Каленський В. П., Чубенко О. А. Влияние наноразмерных биогенных металлов на содержания фотосинтетических пигментов в листьях пшеницы озимой (*triticum aestivum l.*) // Корми і кормовиробництво. – 2013. – Вип. 77. – С. 187 – 191.

Приведены результаты научных исследований по изучению влияния наноразмерных биогенных металлов на фотосинтетическую деятельность. Выявлено увеличение в листьях растений содержание хлорофиллов α , β и их суммы, относительного содержания хлорофилла α , а также каротиноидов. Количество этих пигментов зависит от сортовых особенностей растений и варианта отделки.

Gonchar L. M., Kalencky V. P., Chubenko O. A. Impact of nanoscale biogenic metals on the content of photosynthetic pigments in the leaves of winter wheat (*triticum aestivum l.*) // Feeds and Feed Production. – 2013. – Issue 77. – P. 187 – 191.

The results of scientific researches on the effects of nanoscale biogenic metals on the photosynthetic activity are presented. The increase in the plant leaves of Chlorophyll α , β and their amount, relative content of chlorophyll α , and carotenoids is revealed. The number of these pigments depends on the varietal characteristics of plants and processing options.